

1 Flere unge i arbeid

En jobb å gå til gir frihet, trygghet, fellesskap og muligheter for den enkelte. For Arbeiderpartiet er det å sikre arbeid til alle en grunnleggende kampsak. Samtidig er det en styrke for fellesskapet at mange er i jobb. At vi er mange nok som jobber gir trygghet til alle gjennom at vi finansierer en sterk velferdsstat. Vårt felles arbeid gir oss alle et felles sikkerhetsnett.

I dag er det nærmere 100.000¹ unge under 30 år som ikke er i jobb, som ikke er i et utdanningsløp, og som heller ikke er i noen form for opplæring. At mennesker er varig utenfor arbeid har konsekvenser både for den enkelte og for samfunnet. Arbeiderpartiet mener det er fellesskapets ansvar å bidra til at folk som står utenfor arbeidslivet, kommer seg inn.

Den sosialdemokratiske arbeidslinja handler om å gi folk mulighet til arbeid. Om å stille krav, og å stille opp. Arbeiderpartiet ønsker en helhetlig tilnærming som kombinerer målrettede og tilpassede tiltak knyttet til helse, kompetanse og arbeid med mål om at flere unge kommer ut i arbeid.

Norge står overfor store omstillinger, både demografisk og økonomisk. Arbeiderpartiet mener kompetansen til folk og i arbeidslivet vil være avgjørende for å utvikle Norge videre. Kravene til kompetanse vil bli høyere, og samfunnet må legge til rette for at fremtidens arbeidstakere møter behovet til fremtidens arbeidsmarked. Samtidig vil vi være avhengig av flere hoder og hender, og endringer i behovet for arbeidskraft byr på muligheter dersom fellesskapet møter dem riktig. Historisk har den norske modellen vært en styrke for Norges evne til omstilling. Slik skal det fortsette å være.

Velferdsstaten skal innrettes på en måte som får folk i jobb. Arbeid er bunnplanken for vår felles velferdsstat der vi yter etter evne, og får etter behov.

Arbeiderpartiet vil styrke innsatsen for unge med en rekke målrettede grep for å få flest mulig unge i arbeid. Det er bra for den enkelte og for samfunnet. Målet er å hindre at unge faller utenfor gjennom å få hjelp og oppfølging som er tidlig, tett og tilpasset.

- Vi må få *tidlig* kontakt med ungdom som faller utenfor.
- De må få *tett* oppfølging og
- *Tilpasset* opplæring og hjelp

Muligheter og fellesskap i arbeidslivet - Slik skal vi få de 100.000 unge under 30 år som står utenfor arbeidslivet, inn i jobb

Det finnes flere og sammensatte grunner til at for mange unge i dag står utenfor arbeidslivet. Selv gjennom en periode med historisk lav arbeidsledighet, er noen på utsiden. Det som særlig kjennetegner de nærmere 100.000 unge under 30 år som ikke er i jobb, utdanning

¹ 2021-tall

37 eller annen opplæring, er mangel på formell kompetanse og utdanning, eller utfordringer
38 knyttet til helse, psykisk helse og funksjonsnedsettelse.

39 Blant unge under 30 år som er registrert hos NAV, er det om lag 40 prosent som ikke har
40 fullført videregående opplæring. Blant de som mottar arbeidsavklaringspenger (AAP) har 70
41 prosent ikke bestått VGS og 71 prosent har en psykisk lidelse.

42 For å lykkes med å få alle inn i jobb er det viktig å sikre at alle grupper får like muligheter til å
43 komme inn i arbeidslivet. Vi må jobbe mot diskriminering av personer med
44 minoritetsbakgrunn i jobbsøkerprosesser og ved søking av læreplass. Vi må også jobbe
45 målrettet for å sikre at det ikke er hindre i utdanningssystemet eller arbeidslivet som stopper
46 personer med nedsatt funksjonsevne fra å komme inn.

47 For alle som kan komme i jobb, vil det være viktig med tidlig, tilpasset og tett hjelp til å
48 komme ut i arbeid, mulighet til å fullføre utdanning og få hjelp til å bedre sin psykiske og
49 fysiske helse. For å kunne tilby målrettet hjelp til denne gruppen må vi vite enda mer om
50 dem. Arbeiderpartiet ønsker derfor å vite mer om hvem de under 30 år utenfor arbeid,
51 utdanning og opplæring er.

52 ***Styrke samarbeidet mellom utdanning, helse og arbeid***

53 Det finnes en rekke aktører som jobber målrettet for å hjelpe unge gjennom utdanningsløpet,
54 tilbake fra sykdom og inn i arbeidslivet. Tidlig innsats, tett individuell oppfølging og godt
55 tverrfaglig samarbeid mellom helse-, arbeids- og utdanningsmyndighetene, er viktig for å
56 lykkes med å få unge i jobb eller utdanning.

57 Regjeringens nye ungdomsgaranti skal sikre at unge som trenger hjelp til å komme i arbeid
58 både får hjelp tidlig, at oppfølgingen er tett og at den varer så lenge det er nødvendig.
59 Ungdomsgarantien innebærer at det ansettes flere veiledere i NAV som skal følge opp unge,
60 og at ungdomsveilederne skal få mulighet til å styrke sin kompetanse. Flere veiledere med
61 kompetanse rettet spesifikt mot unge, vil gi tettere, mer systematisk og bedre oppfølging.
62 Arbeiderpartiet mener veiledere bør gis mulighet til å bygge en tillitsbasert relasjon med den
63 personen de følger opp, og styrke muligheten for å koordinere innsatsen fra ulike aktører og
64 hjelpeinstanser. Det er avgjørende å styrke arbeidsmarkedstiltak som øker denne gruppens
65 mulighet til å komme i arbeid.

66

67 En viktig forutsetning for å nå unge som verken er i arbeid eller utdanning, er at NAV styrker
68 sitt oppsøkende arbeid. Oppfølgingstjenesten har ansvaret for å gi råd og veiledning om
69 utdannings- og yrkesvalg, og har et særlig ansvar for å følge opp ungdom som ikke begynner
70 på videregående eller som faller ut underveis. Denne tjenesten er viktig for å fange opp og
71 hjelpe ungdom som har behov for tverrfaglig oppfølging fra skole, NAV og helsetjenester. Vi
72 mener at oppfølgingstjenesten må styrkes og at målgruppen for oppfølgingstjenesten må
73 utvides til 24 år. Samarbeidet mellom oppfølgingstjenesten og særlig NAV må bli bedre.

74

75

76 Arbeiderpartiet vil:

- 77 • Gjennomføre en ungdomsgaranti for alle under 30 år som bidrar til at unge som
78 trenger det, får tett og individuell oppfølging fra NAV.
- 79 • At aktivitet skal være hovedregelen for alle sosialhjelpsmottakere under 30 år og
80 at fullføring av videregående skal være en prioritet for denne gruppen.
- 81 • At ungdomsveilederen i NAV skal bidra til å koordinere tilbudet til unge mellom
82 NAV, helse og utdanningssektoren.
- 83 • NAV og arbeidsmarkedstiltakene må styrkes betydelig.
- 84 • Innføre yrkesrettet NAV-veiledning ved alle videregående skoler for å hjelpe flere
85 ut i arbeid eller videre utdanning
- 86 • Styrke oppfølgingstjenesten og utvide målgruppen til 24 år.

87

88 ***Nye veier til fullført utdanning, som kvalifiserer***

89 Det er vanskelig å få en varig og relevant jobb i Norge uten å ha fullført videregående
90 opplæring. De som av ulike grunner ikke har fullført grunnskole eller videregående skal ikke
91 lengre ha en tidsbegrensing eller få beskjed om at de er for sent ute til å fullføre
92 videregående skole. Arbeiderpartiet ønsker ikke et system hvor folks betalingsevne er
93 avgjørende for fullføringen av videregående opplæring. Et offentlig tilbud sikrer alle lik rett til
94 fullføring, gir flere de samme mulighetene.

95 Arbeiderpartiet i regjering har lagt frem forslag til ny opplæringslov. Dette åpner for at
96 opplæringen kan tilbys i ulike moduler, samtidig som vi vil gi skoleeierne, kommunene og
97 fylkene muligheten til å organisere opplæringen på nye måter. Målet er å gjøre det mulig å
98 fullføre på en måte som er tilpasset den enkeltes livssituasjon og evne, eksempelvis med
99 kompakt og intensiv utdanning, eller opplæring på kveldstid.

100 For noen vil det være riktig å fullføre en studieforbereidende utdanning, for å kunne gå videre
101 til studier. For andre vil det være riktig å oppnå fagkompetanse eller et fagbrev. NAV og
102 fylkeskommunen må samarbeide om å lage et godt tilbud som er tilrettelagt for voksne
103 arbeidssøkere knyttet til fag- og yrkesopplæring på videregående nivå. Dette samarbeidet er
104 i dag varierende, og må styrkes for at både NAVs og fylkeskommunens virkemidler skal
105 kunne tas i bruk.

106 Arbeiderpartiet vil:

- 107 • Gi voksne mulighet til å fullføre videregående på en måte som er tilpasset deres
108 livssituasjon.
- 109 • Gi alle som ønsker det rett til å ta minst ett fagbrev
- 110 • Gi de som har tatt ett fagbrev rett til å ta ytterligere et fagbrev.
- 111 • Utvide ordningen med fagbrev på jobb til å gjelde flere fylker, og sikre at
112 ordningen tas i bruk innenfor flere bransjer i samarbeid med partene i arbeidslivet.
- 113 • Utvikle et bedre tilrettelagt tilbud for voksne arbeidssøkere om fag- og
114 yrkesopplæring på videregående nivå.

115 ***Målrettet innsats for de med psykiske helseproblemer***

116 Et styrket oppfølgingstilbud vil gi flere som står utenfor arbeidslivet mulighet for å delta i
117 arbeidslivet. Det er viktig å sikre tidlig oppfølging for å unngå langvarig arbeidsledighet,
118 isolasjon og at det blir vanskeligere å komme inn i arbeidslivet. Ventetiden på tiltak må derfor
119 ned. For mennesker med sammensatte årsaker til å være utenfor arbeid, utdanning eller
120 opplæring er det nødvendig å se jobbrettede tiltak i sammenheng med oppfølging fra
121 helsetjenesten og andre relevante aktører.

122 For personer med psykiske lidelser og/eller rusproblemer er det spesielt viktig å styrke
123 tilbudet med individuell jobbstøtte (IPS), som innebærer et tett og integrert samarbeid mellom
124 arbeid og helse med dokumentert virkning.

125 Arbeiderpartiet vil:

- 126 • Sørge for at lavterskel psykisk helsetilbud i samarbeid mellom helsetjeneste og
127 kommune er tilgjengelig, og rettes spesielt mot unge.

128 ***Følge opp tidlig, tett og tilpasset***

129 At folk har en jobb å gå til er ikke bare bra for den enkelte - det er også en forutsetning for et
130 økonomisk bærekraftig velferdssamfunn. Arbeiderpartiet mener kostnadsbesparelser som
131 svekker tiltak for å sikre alle folk lik mulighet til å delta og bidra til fellesskapet, er feil vei å gå.
132 Vi mener det er viktig å investere i folk slik at så mange som mulig bidrar etter evne, og på
133 den måten sikre et velferdssystem som er selvfinansierende.

134

135 I kombinasjon med oppfølging av den enkelte, vil fleksible tiltak som kombinerer arbeid og
136 trygd bidra til at flere er i jobb. Gjennom forsøk med arbeidsorientert uføretrygd vil vi teste ut
137 nye modeller for å kombinere trygd og arbeid i bedrifter med tariffavtale med nasjonal
138 innstillingsrett. Lønn betales ut fra uførhetsgrad, og deltakerne i forsøksordningen skal få tett
139 oppfølging fra NAV. Arbeiderpartiet vil også se på muligheten for å utvide ordninger hvor
140 NAV periodemessig dekker en del av lønnen til en arbeidstaker, med mål om å hjelpe flere
141 med å få eller beholde en fast jobb.

142 Arbeiderpartiet vil:

- 143 • Finne nye modeller for å kombinere inntektssikring med opplæringstilbud.
- 144 • Sikre at voksne med behov for videregående opplæring kan beholde nødvendige
145 stønader til livsopphold, samtidig som de er under utdanning.
- 146 • Styrke Kvalifiseringsprogrammet (KVP) i NAV, og sørge for at dette og andre
147 egnede arbeidsrettede tiltak i større grad er tilgjengelig for unge som kvalifiserer
148 til ordningen.
- 149 • Gi raskere og bedre hjelp gjennom ungdomsgarantien og styrket
150 oppfølgingstjeneste
- 151 • Utvide ordningen med midlertidig lønnstilskudd hos NAV for å få flere unge ut i
152 jobb.
- 153 • Sikre muligheten for mer fleksible løsninger for å kombinere trygdeytelser og
154 arbeid.

155

156 **Forebygging er lønnsomt for fellesskapet og for den enkelte - Slik skal vi sørge for at**
157 **det ikke blir flere under 30 som står utenfor arbeid**

158 **En mer praktisk og variert skole der flere blir inkludert og mestrer**

159 Sosialdemokratiets viktigste oppgave er å sørge for at alle skal få muligheten til å lykkes
160 uansett bakgrunn og størrelse på lommeboka. En sterk fellesskole som gir alle lik rett på en
161 god utdanning er vårt viktigste verktøy for å oppnå dette.

162 Arbeiderpartiet har et bredt syn på kunnskap og mener at læring skjer i alle fag. Fellesskolen
163 må bli like yrkesforberedende som studieforberedende, og da må skolen bli mer praktisk og
164 variert. Vi skal sørge for at teori og praksis går hånd i hånd i skolen. Det vil gjøre at elevene
165 lærer mer, trivselen vil øke og flere elever vil få et bedre grunnlag for å velge riktig utdanning
166 og yrke i framtida.

167 Arbeiderpartiet vil:

- 168 • Legge til rette for kompetanseheving for lærere innenfor praktiske og varierte
169 læringsmetoder.
- 170 • Vurdere hvordan ungdomsskolen kan nyttiggjøre seg kompetanse og ressurser
171 fra faget yrkesfaglig fordypning på videregående.
- 172 • Styrke rådgivningstjenesten i skolen, og styrke laget rundt elevene gjennom å
173 ansette flere yrkesgrupper i skolen.
- 174 • Sørge for en mer praktisk og variert skole, der flere typer kunnskap og ferdigheter
175 verdsettes.
- 176

177 **Utdanning skal gi muligheter i arbeidslivet**

178 Fellesskolen skal være for alle barn. Målet er at alle, uavhengig av bakgrunn og
179 forutsetninger, skal finne seg til rette i skolen og oppleve læring, trivsel og mestring. Skolen
180 er det viktigste verktøyet vi har for å gi den enkelte muligheter til å forme sitt eget liv og
181 framtid, og vi er avhengig av å lykkes med en god skole for å bygge gode samfunn.

182 Når flere unge blir kjent med sine praktiske ferdigheter og talenter gjennom skolen, er det
183 lettere å søke seg mot en yrkesfaglig studieretning. Arbeiderpartiet vil at flere skal kunne ta
184 et fagbrev, og ønsker en struktur som er mindre rigid enn i dag. Det betyr at vi åpner for at de
185 som har valgt studieforberedende, kan ombestemme seg og bytte til yrkesfag. I tillegg vil vi
186 sikre at de som har fullført og fått studiekompetanse kan få ta et fagbrev de kvalifiserer seg
187 for. Det skal også være mulig å ta ytterligere fagbrev dersom det er ønskelig.

188 Arbeiderpartiet er opptatt av at utdanningssystemet må dimensjoneres mer i tråd med
189 arbeidslivets behov for å møte framtidens kompetansebehov. Det vil også komme den enkelte
190 til gode gjennom at det blir enklere å få læreplass og jobb. Vi mener at det må være et tett
191 samarbeid mellom det offentlige og partene i arbeidslivet om dette arbeidet, og at det må
192 være et samarbeid mellom det offentlige og bedrifter om å tilby plasser til lærekandidater og
193 personer som trenger tilrettelagte arbeidsplasser.

194 Arbeiderpartiet vil:

- 195 • Tilrettelegge for skoleløp som er fleksible og tilpasset de som ikke finner seg til
196 rette i ordinære skoleløp.
- 197 • Sikre rekvalifiseringsrett og rett til å ta et fagbrev nummer to.
- 198 • Samarbeide tett med yrkesopplæringsnemndene i utvikling av fag, og
199 dimensjonering av tilbud.
- 200 • Samarbeide tett med arbeids- og næringsliv for bedre å sikre at Norge utdanner
201 den arbeidskraften vi har behov for i årene som kommer, spesielt innenfor grønn
202 industri og helse.
- 203 • Gjennomføre bransjevis læreplassgarantier i alle fylker.
- 204 • Stille krav om at statlige og statlig eide virksomheter tar inn lærlinger der dette er
205 relevant.
- 206 • Innføre lokale læreplassgarantier i samarbeid med partene i arbeidslivet
- 207 • Sikre flere læreplasser.
- 208 • Lovfeste at alle elever som oppfyller vilkårene for å bli formidlet til lærebedrift skal
209 få læreplass, og at fylkeskommunen skal gi alternativt opplæringstilbud i tråd med
210 læreplan på trinn 3 innenfor programområdet til dem som fylkeskommunen likevel
211 ikke kan gi tilbud om læreplass
- 212 • Styrke fagskolene for å gi mulighet for etter- og videreutdanning innenfor
213 yrkesfagene
- 214 • Videreutvikle lærekandidatordningen slik at elever som ikke kan følge ordinære
215 løp kan sikres formell kompetanse.
- 216 • Sikre et tett samarbeid mellom det offentlige og bedrifter om å tilby tilrettelagte
217 arbeidsplasser

218

219 **Forebygge psykisk uhelse**

220 En rekke samfunnsutfordringer kommer til uttrykk i skolen, men skolen kan ikke løse alle
221 utfordringer alene. I undersøkelser melder barn og unge om en økende grad av stress, press
222 og psykiske plager. Mange som opplever psykiske plager har sammensatte plager, og andre
223 utfordringer i livet delvis som en årsak og delvis som en følge av psykiske helseplager. Blant
224 annet kan økt fravær fra skolen være en følge av psykisk uhelse. Dette kan igjen føre til
225 isolasjon, som ytterligere forsterker problemet. Arbeiderpartiet mener det er fellesskapets
226 ansvar å ha en helhetlig tilnærming til å forebygge psykisk uhelse, og sørge for at alle har
227 mulighet til å leve gode liv. Det er et selvstendig mål å sørge for god psykisk helse blant
228 unge. Samtidig vil en reduksjon av psykiske plager bidra til at flere unge mestrer
229 utdanningsløpet, og får kompetanse som kan brukes for å komme inn i arbeidslivet.

230 Arbeiderpartiet vil:

- 231 • Styrke tilbudet innen psykisk helse for unge med lavterskeltilbud som bidrar til at flere
232 får tidlig hjelp og forebygger isolasjon.
- 233 • Styrke skolehelsetjenesten og kunnskapen om psykisk helse i skolen.
- 234 • Styrke samarbeidet med frivillige organisasjoner som jobber med psykisk helse.

235

236 **Tidlig arbeidserfaring**

237 Tilknytningen til arbeidslivet styrkes gjennom erfaring fra arbeidslivet og formell kompetanse.
238 Å ha en jobb på deltid eller i ferier tidlig i livet, er en verdifull erfaring for ungdom. Samtidig
239 kan det være starten på en langsiktig tilknytning til arbeidslivet.
240

241 Arbeiderpartiet vil:
242

- 243 • At kommunene har flere tilbud som bidrar til at flere unge kan få tilknytning til
244 arbeidslivet.
- 245 • Legge til rette for at flere unge får jobberfaring, både i offentlig og privat sektor.
- 246 • Legge til rette for at unge med funksjonsnedsettelse får jobberfaring.